

ФРАНЦ КАФКА ИЖОДИДА МОДЕРНИЗМ

Шаҳноза Куванова Омоновна

Қарши давлат университети эркин тадқиқотчиси

E-mail:kuvanova_7576@list.ru

Бозорова Мухлиса Баҳром кизи

Қарши давлат университети иккинчи курс талабаси

E-mail:bozorova_2002@mail.ru

АННОТАЦИЯ

Кафканинг Дунёни нисбатан шафқатсиз, ҳиссиз, бюрократ золим сифатида қабул қилиши ва ҳамиша салбий қараши, қўрқув ва адоқсиз виждон азобию соғинч туйғуси, шунингдек, мазкур мавҳум Маконда Инсоннинг ўзини тополмай яшаши ортидан жамиятдан руҳан, маънан ва қалбан олислашув оқибатида туғилган ажойиб асарларни модернизмнинг экзистенциализми билан боғлашлари мақолада таҳлил қилинган.

Таянч сўзлар: роман, ёзувчи, матн, ўқиш, яратиш, бадиий тасвир, яшаш, ообект, ижодкорлик, қўрқув, сабаб, жалб қилиш.

ANNOTATION

The article analyzes the worldview of Kafka as a relatively cruel, insensitive, bureaucratic tyrant, his constant negative attitude, fear and endless remorse and nostalgia. Kafka was completely uninterested in social conflicts, revolutions and wars and therefore he bypassed the socio-philosophical theories that arose during his period. Nevertheless, the writer's work found its logical basis in that tragic period, the beginning of the era of dreamers.

Key words: novel, writer, text, reading, creation, artistic image, life, object, creativity, fear, reason, engagement.

Кафканинг дунёни нисбатан шафқатсиз, ҳиссиз, бюрократ золим сифатида қабул қилиши ва ҳамиша салбий қараши, қўрқув ва адоқсиз виждон азобию соғинч туйғуси, шунингдек, мазкур мавҳум Маконда Инсоннинг ўзини тополмай яшаши ортидан жамиятдан руҳан, маънан ва қалбан олислашув оқибатида туғилган ажойиб асарларни модернизмнинг экзистенциализми билан боғлашди. Кафка ҳақда ёзилган ҳеч бир китобда уни на миллати ва на ватани эслатиларди, немисзабон ёзувчининг келиб чиқиши яхудий, маданий қадриятларига кўра, австриялик эди. “Баъзан инсоннинг жаннатдан қувилгани ва бу қадар гуноҳга ботганини сабабини бошқалардан кўпроқ англайдигандай туюламан”, кундалигида ёзилган сўзларидан адиб дунёсида инсон туғилибоқ гуноҳкор саналади, отасининг умидларини оқламагани учун унинг олдида икки карра айбдор сезиши табиий ҳол. Шунга қарамай Кафка ўзига содиқ қолди. Отасига битилган мактуб, унинг нафақат гуноҳкорлик, балки иқрорлик даври ҳам эди, ҳатто илтижо ҳам эди. «Отамга мактуб» (1919) — адибнинг ҳақиқий хати саналади, адабий тўқимаси эмас. Мактубда отаю ўғил орасидаги келишмовчилик ошкор қилинмаган, бироқ эгасига жўнатилмаган эди. «Азиз отажоним! Куни кеча нега бунча сендан қўрқимни сўрадинг...» Айтиш жоизки, мазкур хат Франц отасига ўзининг икки асари — “Жазо колониясида” ва “Қишлоқ табиби”ни ўқишга тутқазгани, бироқ отаси уларга, ҳатто очиб қарамаганидан дили оғригани туфайли ёзилган. Айни мана шу эътиборсизлик, беписанд қараш туфайли ҳам Кафкадай ёзувчи адабиётда пайдо бўлди.

Адибнинг тириклик вақтларида ниҳоятда оз нарсалари босилган: «Америка»нинг биринчи боби «Ўтёқар» («Der Heizer», 1913) номи остида, «Хукм» («Das Urteil», 1916) ва «Эврилиш» («Der Verwandlung», 1916) новелласи, «Қишлоқ табиби» ҳикоялар тўплами («Ein Landarzt», 1919), “Жазо колониясида” («In der Strafkolonie», 1919), «Оч» ҳикоялар тўплами («Ein Hungerkünstler»), «Жараён»дан пачалар («Der Prozess», 1915—1916). Бор ёғи шу, энг қизиқарлиси,

адиб уларни ўлимидан сўнг ёкишни васият қилиб қолдирмаган, яъни ўлимга ҳукм этмаган асарлари, десак ҳам бўлади. Ёзувчининг вафотидан кейин «Жараён» 1925 йил, «Америка» тўлиқ ҳолда 1927 йилда, «Қўрғон» («Das Schloß»), дастлаб 1921—1922, сўнг 1926 йилларда нашр қилинган. Кафка меросининг ажралмас қисми бу унинг «Кундалилар»и («Tagebücher» 1910—1923) саналади, «Мактублар» («Briefe», 1902—1924), «Миленага мактублар» («Briefe an Milena», «Фелицияга мактублар» («Briefe an Felice») адабиётшуносларга Кафка руҳиятини англашга ёрдам берди, десак янглишмаймиз. Буларнинг бари ёзувчининг дунёнинг фақат ўз қарашлари орқали тасаввур қилгани, уни ўз “Мен”и орқали қабул қилганидан далолат беради ва кундалигидаги мазкур сўзларидан англаш қийин эмас: «Ташқарига чиқишга ҳожат йўқ. Столинг олдида ўтир ва қулоқ сол, ҳатто эшитмагин, шунчаки кут, қимир этма ва ёлғизликка маҳкум эт ўзингни ва Дунё сенга эшик очади, чунки унинг бошқа иложи йўқ» Оламни қабул қилишнинг модернистик услуби, бу гўзал бўёқлардан холи биров ваҳимага солувчи адабиётдир. Фелиция Бауэр (Кафканинг қаллиғи бўлган, ёзувчи негандир тўйга яқин қолганида, у билан фотиҳасини бузган.) Кафка ҳақида сўзлаганида, унинг хотирасида қолган бир гапини такрорлашни севарди: «Камина адабий қизиқишларидан холи. Фақат адабиётдан иборат одамман». Айни мана шу жойда адибнинг кимлиги маълум бўлади. У ўз ижодига сингиб кетган модернист. Адиб ижодини ўрганишга киришганлар ҳамини шу жиҳатга аҳамият қаратишади, яъни Кафка ижоди автобиографик характерга эга, у реалликни яшириб ўтирмайди, асар қаҳрамонларининг ниқоби олинса, Кафка қиёфасини осонликча кўриш мумкин. Масалан, у кўпгина қаҳрамонларининг исми олдида «К» [4:68] ҳарфини тикиштириб қўяди ёки «Иосиф» деган исм ҳам кўп учрайди ёхуд оддийгина «у» деган олмошни қўллайди, бу билан ёзувчи ҳамини ўзини назарда тутди.

Фойдаланилган адабиётлар руйхати

1. “Гашек ва Кафка” мақоласи//Чех файласуфи Карел Козик.

2. М.Гус. “Ниқобсиз модернизм”. — М.: Советский писатель, 1966, 68-бет.
3. Franz Kafka. Der Process. Novell. Fischer publishing house. Frankfurt am Main,2010. pp.— 9., 11.,18.,233.,238.,240.,241.
4. Felix Weltsch. Relegation und humor in the liefe and work of Franz Kafka, F.A. Herbig publisch bookstore. Munich 2009, - p. 22.

